

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

توضیح در مدارس ابتدایی

مؤلفان

E.C.Wragg

G.Brown

ترجمه

علی ایمانی

ر.گ. ادوارد کنراد، ۱۹۳۸ - م Wrogg, Edward Conrad

توضیح در مدارس ابتدایی / مؤلف [ادوارد کنراد رگ، جورج براون] ؛
مترجم علی ایمانی . - تهران: عابد ، ۱۳۸۴ .
۱۶۰ ص. : مصور.

ISBN: 964-364-583-5 ۱۴۰۰۰ ریال

Explaining in the primary school. عنوان اصلی

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

۱. مدرسه های ابتدایی - تدریس . ۲. توضیح (آموزش). الف. براون،
جورج، ۱۹۳۵ - م. Brown, George . ب. ایمانی ، علی، ۱۳۲۲ - . مترجم. ج.
عنوان.

ش ۸/ ۱۵۵۵ LB ۳۷۲/۱۱۰۲

۱۳۸۴

کتابخانه ملی ایران

م ۸۴-۴۹۸۲

انتشارات نوآور

انتشارات عابد

توضیح در مدارس ابتدایی

مؤلف: G.Brown - E.C.Wragg

مترجم: علی ایمانی

ناشر: عابد

ناشر همکار: نوآور

طراحی جلد: جهانگیری

لیتوگرافی، چاپ، صحافی: معاصر

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

نوبت و تاریخ چاپ: اول - تابستان ۸۴

قیمت: ۱۴۰۰ تومان

شابک: ۹۶۴-۳۶۴-۵۸۳-۵

آدرس مرکز پخش: خ ستارخان، خ حبیب اللهی، نبش کوچه جعفریان

صادق، پلاک ۳۲ تلفن: ۶۵۱۳۳۲۱ تلفکس: ۶۵۱۵۲۳۹

فهرست مطالب

۷	 مقدمه
۸	 پیشگفتار
۱۲	 اهداف و محتوا
۱۵	 چگونه از این کتاب می‌توان استفاده نمود؟
	بخش اول
۱۷	 توضیح چیست؟
۲۲	 ویژگی‌های اصلی "توضیح" ها
۲۶	 ساختار و هدف
۲۸	 مزاح و شوخی
۲۸	 فعالیت ۲
۳۰	 دید و نقطه نظر دانش آموزان
۳۵	 خلاصه
۳۷	 فعالیت ۳

بخش دوم

۳۸	استراتژی‌های توضیح
۴۰	فعالیت ۴
۴۱	شیوه‌ها و رهیافت‌های مختلف
۴۷	خلاصه و دوره
۴۸	استراتژی‌های گسترده
۴۹	مقدمات و برنامه ریزی
۵۳	مقدمه‌ها - "ترفند" یا "از پیش سازمان یافته"
۵۶	فعالیت ۵
۵۶	پرسش‌ها
۵۹	کار عملی و استفاده از وسایل آموزشی
۶۳	نمایش نامه و بازی کردن نقش
۶۴	ساختار توضیح‌ها
۶۶	خلاصه
۶۸	فعالیت ۶

بخش سوم

۶۹	تحلیل و بررسی توضیح‌ها
۷۱	تحلیل و بررسی کمی
۷۴	بررسی و تحلیل "کیفی"
۷۹	سطوح و انواع تفکر
۸۰	فعالیت ۷
۸۱	بقیه سطوح و انواع تفکر

۸۷	 توضیح دانش آموزان
۸۹	 فعالیت ۸
۹۰	 استفاده از فرم‌های ارزشیابی
۹۱	 نمونه فرم ارزیابی برای تحلیل و بررسی توضیح‌ها
۹۳	 فعالیت ۹
۹۴	 نمونه ارزشیابی مشاهده برای توضیح
۹۵	 نمونه تحلیل و بررسی ایده‌های کلیدی در توضیح
	بخش چهارم
۹۶	 آگاهی از موضوع
۹۹	 تسلط بر موضوع
۱۰۴	 توضیح مفاهیم کلی
۱۰۵	 فعالیت ۱۰
۱۰۸	 ویژگی‌های اساسی توضیح
۱۱۲	 فعالیت ۱۱
۱۱۳	 توضیح‌های کتبی
۱۱۴	 فعالیت ۱۲
۱۱۶	 از عهده استراتژی‌ها برآمدن
۱۲۱	 فعالیت ۱۳
	بخش پنجم
۱۲۲	 توضیح مؤثر و کارآمد
۱۲۳	 ویژگی‌های اصلی توضیح مؤثر و کارآمد
۱۲۵	 استراتژی‌ها

دید و نقطه نظر دانش آموزان	۱۲۷
کشف و دریافتن، یا بیان شدن	۱۳۱
فعالیت ۱۴	۱۳۶
ایجاد خلاقیت مؤثر	۱۳۹
فعالیت ۱۵	
بخش ششم	
باز خورد	۱۴۳
ارزشیابی توضیح‌ها	۱۴۶
پاسخ‌ها به سؤال‌های شفاهی	۱۴۸
تست‌های کتبی معلومات و درک و دریافت	۱۴۹
فعالیت ۱۶	۱۵۲
تجزیه و تحلیل "توضیح"‌های خود و یا سایر افراد	۱۵۳
بازخورد کلی	۱۵۴
فعالیت ۱۷	۱۵۷
دنباله بازخورد کلی	۱۵۷۹

مقدمه

آموزگاران هر روز مطالبی را از زندگی حرفه ای خود بیان می کنند و توانایی به خوبی انجام دادن این کار، یکی از مواردی است که باعث موفقیت یک معلم می شود. "توضیح" مؤثر زیربنایی است که یادگیری جامع بر مبنای آن ساخته می شود و این اصل مهارت تدریس است که باعث پیشرفت آموزش و یادگیری برای معلمان و دانش آموزان شان می شود. در این کتاب تد راگ^۱ و جورج برون^۲ نشان می دهند که "توضیح" چیست و چه اهدافی را دنبال می کند.

این کتاب:

- تدابیری را برای ایجاد مجموعه ای از نظرات و افکار، شیوه ها و تکنیک ها بررسی می کند که باعث رشد و گسترش مهارت های تشریحی و توضیحی مؤثر معلمان می شود.
- آمیزه ای از فعالیت ها، اهداف را مورد بحث قرار داده و یافته های کلاسی را به کار می برد که در زمان کار کلاسی دریافت شده اند.
- شامل موضوع های جالبی است مانند کاربرد زبانی خاص، شباهت ها و تدابیر موفق برای هدایت مباحث و عناوینی که ممکن است معلمان با آن ها آشنا نباشند.

این کتاب بر اساس عملکرد کلاس ایده آل بوده و پیشنهادهایش براساس نیازهای معقول و مفید حرفه ای های پرکار و مشتاق بنا نهاده شده که تجارب یادگیری خود و دانش آموزانشان را بهبود بخشیده اند.

تد راگ پروفیسور تعلیم و تربیت در دانشگاه اکستر^۳ و مؤلف بیش از چهل کتاب است. وی تعداد بسیار زیادی پروژه و تحقیق را راهنمایی کرده و صدها جلسه درس را تجزیه و تحلیل نموده و مرتباً مقالاتی برای روزنامه تایمز^۴ نوشته است. جورج براون پروفیسور در تعلیم و تربیت در دانشگاه ناتینگهام^۵ و همچنین مشاور تربیتی می باشد.

1. Ted wragg

2. George Brown

3. Exter University

4. Times Educational Supplement

5. Nottingham University

پیشگفتار

پیشرفت کیفیت یادگیری در مدارس ابتدایی و آماده کردن بچه‌ها برای آنچه که احتمالاً زندگی سخت و دشوار و طولانی در قرن ۲۱ خواهد بود، نیاز به بهترین و بالاترین کیفیت تدریس و آموزش حرفه‌ای را دارد. سری کتاب‌های "تدریس موفقیت آمیز"^۱ توجه و تاکید بر ماهیت و اصل کارآیی و توانایی کلاس را دارد، تاکید بر مهارت‌های تخصصی که تغییر واقعی در دانش آموزان ایجاد کند، مثل توانایی توضیح و بیان به‌طور واضح، پرسش سؤال‌های هوش و تفکر برانگیز، که به‌طور مؤثری باعث پیشبرد کلاس‌ها شود، و استفاده از ارزیابی پیشرفت جهت بهبود و افزایش یادگیری دانش آموزان.

"موفقیت" به روش‌های بسیاری ممکن است تعریف شود. برای عده‌ای موفقیت صرفاً در نمرات امتحان دیده می‌شود، و برای دیگران موضوع گسترده‌تر است، شامل تمام مسائل یک دانش آموز. در این سری کتاب‌ها آنچه را معلمان انجام داده‌اند و به عنوان موفقیت یا عدم موفقیت مورد قضاوت و بررسی قرار گرفته است را گزارش کرده ایم. برای انجام آن چندین معیار مورد استفاده قرار گرفته است: ارزیابی

سرمربی (مدیر گروه معلمین)، پیشرفت جدی و مؤثر دانش آموزان، احترام، ارج و منزلت از طرف (معلمان و دانش آموزان همان مدرسه).
معلمان ماهر و متخصص تضمین می کنند که دانش آموزان آنها مطالب مفید و با ارزشی را فرا می گیرند، معلمین ناوارد و بدون مهارت ممکن است باعث شوند شوق و اشتیاقی که افکار و اذهان دانش آموزان را برای یادگیری دائمی و همیشگی بازو آماده نگه می دارد از بین ببرند.

معلمان با تجربه در هر روز کاری شان صدها تبادل نظر و خط مشی، هزاران در سال و میلیون ها در طول زندگی حرفه ای را به کار می گیرند. تدریس شامل تعدادی استراتژی مطلوب است که در ساختارهای اساسی جای دارد، به همین دلیل وقت و فرصتی وجود ندارد تا هر حرکت ساده در یک کلاس پر مشغله را مورد بررسی مجدد قرار داده و بازنگری کرد. معلمان تصمیم های بسیاری در کمتر از یک ثانیه اتخاذ می کنند، بنابراین زمانی که این ساختارهای اساسی وضع شدند همیشه تابع تغییرات و اصلاح نبوده اند، حتی اگر مدرسه یک برنامه توسعه تخصصی بسیار پیشرفته داشته باشد.

اندیشیدن تنها به تجربه و شیوه کار همکاران، این امکان را به معلمان می دهد که درباره آنچه انجام می دهند، به دور از فشارها و تنگناهای آنی ناشی از واکنش سریع و تغییرات آنی، بیندیشند.

با رد این عقیده که فقط یک روش تدریس وجود دارد، این سری کتاب ها تعدادی از استراتژی های قابل دسترس معلمین را کاوش و بررسی می نماید، همین طور الگوهای سازماندهی کلاس را، که بیشترین کمک را به یادگیری دانش آموزان می کند مورد بررسی قرار می دهد. این

کتاب‌ها به وضوح نشان می‌دهند که معلمان، حتی زمانی که برای پیش بینی طرح، ۱۰ برنامه‌های تحصیلی مشغول برنامه ریزی هستند، باید روش‌های تدریس خود را با توجه به موقعیت و شرایطی که در آن فعالیت می‌کنند و اسناد و مدارکی که از منابع مختلف در اختیار دارند، استحکام بخشیده و تثبیت نمایند.

این سری از کتاب‌ها بر پایه و اساس تحقیق و بررسی و مشاهده کلاس‌ها طی چندین دهه بوده و طوری طراحی شده که به معلمان در تمام مراحل تحول حرفه‌ای و تخصصی شان کمک کند.

این کتاب‌ها هم چنین شامل اصلی است که در اکثر کتاب‌هایی که هدف آن‌ها کمک به معلمان است، غیر عادی و غیر معمول است. بعضی از فعالیت‌ها این مطالب را نمایان می‌سازد که تدریس صرفاً نباید کاری یا چیزی باشد که معلمین برای دانش آموزان انجام می‌دهند بلکه شیوه‌ای است که با همکاری آن‌ها انجام می‌شود. بنابراین بررسی‌ها شامل کار معلمین و کلاس‌های آن‌ها با یکدیگر است، برای بهبود بخشیدن به شیوه تدریس و یادگیری، دانش آموزان به عنوان دستیار و همکار معلم عمل می‌کنند، نه صرفاً به عنوان دریافت کننده بی اراده مطالب تخصصی اعجاب انگیز. بنابراین کتاب‌هایی که بر پایه "مدیریت و اداره کلاس" تدوین شده‌اند به چنین مسائلی مثل نظم بخشیدن و مدیریت را مد نظر قرار می‌دهند. کتاب‌هایی که بر اساس "پرسش و توضیح" استوارند به تاثیر متقابل دانش آموزان بر یکدیگر توجه دارند، و کتاب‌هایی که بر پایه و اساس "سنجش و ارزشیابی" هستند، نشان می‌دهند چگونه دانش آموزان می‌توانند از مورد آزمایش و امتحان قرار گرفتن مطالب را فرا

گیرند، و همین طور چگونه قادرند کارهای خود را ارزشیابی نمایند. زمانی که بچه‌ها بزرگ شدند قادر خواهند بود که به‌طور مستقل و آزادانه عمل نمایند؛ بنابراین بسیار حساس و حیاتی است که از ابتدا یاد بگیرند برای پیشرفت خود هر چه بیشتر مسئولیت بپذیرند.

این سری کتاب‌ها مفید هستند برای:

- معلمین مجرب
- دانشجو معلمان
- مدرسین دانشکده و دانشگاه‌ها، مشاورین و ناظرین مدارس دولتی و خصوصی

● مدارس تحت ارائه خدمات هماهنگ، معلمین مشاور

● مربیان مدارس، مسئولین ارزشیابی و مدیران گروه‌های آموزشی

این کتاب مثل سایر کتاب‌های این سری می‌تواند به عنوان بخشی از برنامه مقدماتی یا برنامه آموزش ضمن خدمت در مدارس مورد استفاده قرار گیرد. سایر افراد می‌توانند به عنوان یک منبع از آن استفاده نمایند، هم‌چنین برای ارزشیابی معلمین در توسعه آگاهی‌های حرفه‌ای و تخصصی، و برای هر دو گروه هم آن‌هایی که مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و هم ارزشیاب‌ها می‌توانند مورد استفاده قرار گیرد. "فعالیت‌های" پیشنهاد شده به‌طور وسیعی بوسیله معلمین با تجربه و اساتیدی که در آموزش ضمن خدمت تدریس داشته‌اند کاملاً مورد بررسی قرار گرفته و با توجه به اظهار نظرشان اصلاح و تجدید نظر شده‌اند.

این سری کتاب‌ها خواننده را وادار به بحث می‌کند؛ به معلمین کمک می‌کند در مورد شیوه کار جاری و آینده خود بیندیشند و آن‌ها را ترغیب

می‌کند گذشته را در نظر گرفته و دربارهٔ رخدادهای هر روز کلاس سؤال‌هایی را از خود پرسند.

اهداف و محتوا

توانایی "توضیح دادن" به‌طور واضح و روشن یکی از استعدادهای حیاتی بشر است، که به مفهوم دقیق کلمه کودکان از سن دویا سه سالگی درک و تشخیص می‌دهند. اغلب ما گاهی نیاز به یک توضیح داریم، چه جوان و چه مسن. میلیون‌ها نفر از مردم هر روز مطلبی را برای میلیون‌ها نفر دیگر توضیح می‌دهند. یک پلیس به یک توریست سرگردان توضیح می‌دهد که چگونه مکان‌های جالب توجه توریستی را پیدا کند، یک پزشک ممکن است به یک بیمار بگوید که دیابت چیست و چگونه باید با آن مدارا کند، والدین به کودک کوچک‌شان توضیح می‌دهند که چرا بازی کردن نزدیک آتش خطرناک است. علاوه بر این توضیح‌ها خارج از سیستم مدرسه، هزاران معلم وجود دارد که در کلاس درس مشغول کار هستند و یک نظریه جدید، یا مقررات حضور در کلاس درس را توضیح می‌دهند، یا مسئله مهم و پیچیده‌ای را روشن می‌سازند، یا شخصی را برای بیشتر فهمیدن تحریک می‌کنند، تا کلید یک معما را بگشاید. این کتاب تلاش می‌کند به معلمین جدید کمک کند چگونه هنر روشن و واضح "توضیح دادن" را فرا گرفته و بر آن تسلط یابند، و به معلمین باتجربه کمک می‌کند مهارت‌های خود را در "توضیح دادن" بهبود بخشیده و اصلاح نمایند.

در آغاز درس، یک معلم اغلب پنج یا ده دقیقه صرف می‌کند تا آنچه

که در یک جلسه، یا یک روز، و یا در یک هفته و حتی در یک ترم می‌بایست انجام دهد آماده کند، بنابراین فرصت یا زمانی که برای تثبیت یا پیشرفت توانایی "توضیح دادن" اختصاص داده می‌شود زمانی است که به خوبی مصرف می‌شود. اگر با این مرحله آماده سازی به‌طور ضعیف و بدی برخورد شود، به دنبال آن ممکن است ناآرامی و هرج و مرج همراه باشد، از آن جایی که بچه‌ها مطمئن نیستند معلم از آن‌ها انتظار چه کاری را دارد، یا این‌که نمی‌دانند چرا باید این کار را انجام دهند، به سؤال کردن از یک‌دیگر متوسل می‌شوند، و یا سرهم بندی می‌کنند، و یا فقط امیدوارند که معلم شان یک‌بار دیگر این تکلیف را توضیح دهد. به هر حال به خوبی راهنمایی و هدایت کردن یک توضیح یا مقدمه می‌تواند به‌طور بسیار مؤثری در کلاس انگیزه ایجاد کند.

یک‌بار ما تحقیقی را در مورد معلمی که در پروژه تحقیق گروهی از معلمین بالاترین امتیاز را در "یادگیری" بدست آورده بود، انجام دادیم. توضیح‌های او گواهی بر انبساط و رضایت خاطر بود. در یک موقعیت او در حال صحبت درباره برگ سؤال ریاضی، با گروهی از دانش آموزان بود که در شرف انجام آن بودند.

معلمین بسیاری فقط برگه‌ها را پخش می‌کنند و از دانش آموزان می‌خواهند که خود را با اوراق وفق داده و به سؤال‌ها پاسخ دهند، اما معلم فوق توجه دانش آموزان را به یک یا دو سؤال جلب کرد. به آن‌ها اطلاع داد که یک سؤال به‌خصوص مشکل و پیچیده است. اصولی که آن تمرین بر پایه و اساسش بود بیادشان آورد، با نظارت و کنترل مطمئن شد که همه آن‌ها مطلب را فهمیده و به نتیجه رسیده‌اند، "من نمی‌توانم

منتظر باشم ببینم شما با شماره پنج چکار می‌کنید"

سرعت و شور و اشتیاقی که با کار گروه آغاز شد، بیشتر یادآور و شبیه تحقیق و بحث و پژوهش برای گریل مقدس^۱ بود. تا تکمیل برگ امتحان ریاضی.

این کتاب از شش بخش زیر تشکیل می‌شود:

بخش اول: ما درباره این که "توضیح" واقعاً چیست، شامل چه چیزهایی است، اهداف متنوع آن، و نقطه نظرات دانش‌آموزان بحث می‌کنیم. **بخش دوم:** استراتژی‌های مختلف به کار گرفته شده توسط مردم، زمانی که مطلبی را توضیح می‌دهند، شامل استفاده از پرسش‌ها، انواع ساختارهایی که در "توضیح"‌ها یافت می‌شوند و استفاده از کمک‌های جانبی، تحقیق و بررسی می‌شود.

بخش سوم: سطوح مختلف "توضیح" را بررسی می‌کند. تجزیه و تحلیل "توضیحی" که از برنامه‌های مشاهده شده و سایر شیوه‌ها و روش‌ها استفاده می‌کند و همچنین نیاز به هماهنگی "توضیح" با افراد و گروه‌ها.

بخش چهارم: به جنبه‌های مهم هر "توضیحی" اشاره می‌کند. یعنی محتوای واقعی آن، موضوعی را که شامل می‌شود، و راه کارهای موفق که رشد و توسعه یافته و به معلمینی ارائه می‌شود که نمی‌توانند به همه دانش جهان دسترسی داشته باشند.

بخش پنجم: راه کارهایی را برای "توضیحی" که مؤثر به نظر می‌رسد

توصیف می‌کند در صورتی که به‌طور ماهرانه به کار گرفته شود. استفاده از کاربرد مطلوب و متناسب زمان، جایگاه تشابه و مقایسه، کیفیت‌های فصاحت و روانی گفتار، توانایی شنیدن و استفاده از نقطه‌نظرات دانش‌آموزان. بخش ششم: بر ارزیابی "توضیح"ها، نوع واکنش و پاسخی که در دسترس است، ارزیابی و بررسی یادگیری، و روش‌های بهبود تدریس، با توجه به تجربه هر فرد می‌پردازد.

چگونه از این کتاب می‌توان استفاده نمود؟

شش بخش این کتاب از اطلاعات آموزشی مهم و اساسی برای موضوع "توضیح" تشکیل شده است. بخش "فعالیت‌ها" و متن برای دوره‌های ضمن خدمت و مطالعات تخصصی، همین‌طور برای استفاده شخصی مفید و مناسب می‌باشد.

متن را می‌توان به عنوان یک کتاب اصالتاً مطالعه کرد، انجام تمام فعالیت‌ها را یا معلم‌ان به‌طور انفرادی یا اعضای یک گروه که با یک دیگر بر روی یک موضوع کار می‌کنند، می‌توانند به‌عهده بگیرند.

"فعالیت‌های بحثی" را می‌توان در جلسات گروهی مورد استفاده قرار داد، یا به عنوان بخشی از "بحث کارکنان" در حاشیه جلسات آموزشی استفاده نمود. افراد دیگر می‌توانند از این مطالب برای طرح و برنامه و یا تفکر و سنجش در موضوعات مختلف استفاده نمایند.

"فعالیت‌های کتبی" برای کار فردی در نظر گرفته شده اما پس از تکمیل برای بحث گروهی نیز می‌توان آنرا به کار برد.

"فعالیت‌های عملی" برای انجام در کلاس درس خود معلم یا توسط

دانشجو معلمان در تدریس عملی طراحی شده، یا زمانی که آن‌ها مشغول تدریس به بچه‌هایی هستند که برای کار تخصصی به موسسه تربیتی آورده شده‌اند.

این کتاب را می‌توان یا به تنهایی و یا در ارتباط با سایر کتاب‌های "سری تدریس موفقیت آمیز"^۱ استفاده نمود. بنابراین مسئولین دوره‌ها ممکن است مایل باشند که تمرین‌ها و فعالیت‌های چندین کتاب از این سری را در یک دیگر ادغام نموده تا دوره مورد نظر خود را به عنوان بخشی از برنامه توسعه مهارت‌های حرفه ای عمومی ایجاد نمایند، چه در آموزش مقدماتی و یا در کل برنامه گسترش و تخصصی مدرسه.

معمولاً فعالیت‌های "کتابی" و بحثی زمانی بین یک ساعت تا نود دقیقه طول می‌کشد و فعالیت‌های کلاس حدود یک ساعت به طول می‌انجامد، اگرچه این زمان ممکن است بر اساس موضوع یا موقعیت تغییر نماید.

بسیاری از مطالب در این کتاب عام و کلی هستند و در تدریس هر دو مقطع ابتدایی و راهنمایی به کار برده می‌شود. بسیاری از مثال‌ها و تصویرهای بکار گرفته شده از پایه مناسب آموزشی هستند، اما در حالات به خصوصی، مثال‌ها و تصاویر از گروه‌های سنی دیگری گرفته شده یا به خاطر شفافیت و واضح بودن و یا به علت کار تحقیقی نو و خلاقیتی که با گروه دانش آموزان با سن به خصوصی انجام شده، گرفته شده است.